

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget)

Redegørelse til Folketinget af 16/5 om Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE).

(Redegørelse nr. R 19).

Udenrigsministeren (Mogens Lykketoft):

Resumé: OSCE i en brydningstid.

2000 blev et uroligt år for Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa, OSCE. Der var flere gode resultater – men der måtte også noteres flere skuffelser. Systemskiftet i Beograd (formentlig årets vigtigste enkeltbegivenhed) gav nye muligheder for regionalt OSCE-samarbejde på Det Vestlige Balkan. Urolighederne i Presovo og Makedonien (FYROM) i 2001 viste det fortsatte behov for et målrettet krisestyrs-samarbejde mellem de internationale organisationer.

Samarbejde er netop nøgleordet. Målsætningen om et tættere operationelt samarbejde mellem EU og OSCE er blevet fremmet i det seneste år. Ikke mindst konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Feira i juni 2000 er udtryk herfor. OSCE har styrket sine egne redskaber til civil krisestyrelse, REACT-beredskabet (Rapid Expert Assistance and Cooperation Teams) er netop blevet operationsklart. Danmark var blandt de første lande til at stille personel til rådighed for REACT. I dag tegner konturerne sig af et europæisk sikkerhedssamarbejde, hvor OSCE på Det Vestlige Balkan nu oftest agerer som samarbejdspartner for andre organisationer, med stærke kompetencer indenfor navnlig demokratisering, mindretalsproblemer, opbygning af retsvæsen, frie medier. Længere østpå, i Kaukasus og Centralasien, vil organisationen i højere grad fortsat fungere som overordnet, politisk ramme for løsning af regionale konflikter. Også her lægges dog stor vægt på samarbejde og EU-landenes aktive deltagelse.

OSCE's Ministerrådsmøde i Wien den 27.-28. november 2000 endte – for første gang i organisationens historie – uden enighed om en fælles sluterklæring. Heller ikke i forhandlingerne om en ny finansieringsordning fandtes der enighed. Sammenbruddet i erklæringsforhandlingerne skyldtes ikke mindst en ny russisk kurs i organisationen. At finde en ny fællesnævner med Rus-

land er derfor en af hovedopgaverne for Danmark og de øvrige EU-lande indenfor OSCE.

I kølvandet på Ministerrådsmødet i Wien er der allerede sket visse skridt til genopretning. Først og fremmest løstes finansieringsproblemet i april 2001. USA bekræftede her sit fortsatte engagement i organisationen gennem en forøgelse af sit bidrag. Også EU-landene vil skulle betale mere. Den nye finansieringsordning sikrer den fortsatte drift af organisationens store feltmissioner – i forlængelse af det obligatoriske finansieringsystem, der blev skabt under dansk OSCE-formandskab i 1997.

OSCE's Parlamentariske Forsamling har ligeledes i det forløbne år deltaget aktivt i OSCE's arbejde, herunder i valgovervågnings- og demokratiseringsindsatsen. At fremme en aktiv rolle for Parlamentarikerforsamlingen i OSCE's arbejde er fortsat en dansk prioritet.

Samlet set står OSCE med gode forudsætninger for at videreføre sin rolle som aktiv, europæisk sikkerhedsorganisation – med en klar dansk profil. Danmark arbejder for at fremme et konkret samarbejde mellem EU og OSCE i de forskellige regionale konflikter. Danmark bidrager med projektbistand og personel til OSCE's feltaktiviteter. Det danske EU-formandskab i 2002 giver gode muligheder for at fremme danske synspunkter, herunder om et stærkt samarbejde mellem OSCE og EU.

1. Det Vestlige Balkan: systemskifte og nye regionale perspektiver.

Slobodan Milosevics afsættelse som præsident for *Forbundsrepublikken Jugoslavien* (FRJ) i oktober 2000 markerede afslutningen på et nationalistisk regime, hvis virke havde en dyb og ødelæggende indflydelse på Europas stabilitet. Med præsident Vojislav Kostunica i spidsen satte FRJ hastigt kurs mod fuldt medlemskab af det internationale samfund. FRJ blev medlem af OSCE den 10. november 2000, og i 2001 oprettedes en OSCE-Mission i Beograd. Danmark har udsendt demokrati-eksperter til missionen, der har 25 internationale medarbejdere. Missionens arbejdsopgaver er bredt defineret: demokrati, fri presse, reform af politi og retsvæsen, flygtninges tilbagevenden samt ikke mindst mindretalsforhold. Der er på disse områder en klar kobling til den danske bistandsindsats i regionen. Missionen skal også indgå i et uformelt samarbejde med de øvrige OSCE-Missioner i regionen, netop fordi flygtninge- og mindretalsproblemer er grænseoverskridende.

En samlet Sydøsteuropa-erklæring fra OSCE's Ministerrådsmøde i november 2000, hvori præsident Kostunica deltog, fastslår, at OSCE skal være rammen om et *regionalt samarbejde* mellem de nye og fortsat skrøbelige demokratier. OSCE er rammen om *Stabilitetspagten for Sydøsteuropa*, og OSCE deltager aktivt i Pagtens Arbejdsbord I (demokrati og menneskerettigheder) og Arbejdsbord III (sikkerhed).

OSCE's *militære dimension* bliver en vigtig del af den regionale indsats på Det Vestlige Balkan. Dayton-aftalen fra 1995 giver OSCE en særlig rolle i forbindelse med militær stabilisering i Bosnien-Herzegovina, og rummer også bestemmelser om regionalt samarbejde. FRJ kan som OSCE-medlem også ventes at tiltræde det nye Wien-dokument om militær tillidsskabelse, der blev vedtaget på OSCE-topmødet i Istanbul i 1999. Et vigtigt område bliver netop militær tillidsskabelse på regional basis. Danmark støtter i denne forbindelse OSCE-projekter om luftovervågning i Bosnien-Herzegovina, der har været rammen om samarbejde mellem officerer fra henholdsvis Føderationen Bosnien-Herzegovina og Republika Srpska. På Ministerrådsmødet i 2000 vedtoges et *dokument om hånd- og håndbårne våben* (Small Arms and Light Weapons), der ikke mindst vil være relevant for indsatsen på Det Vestlige Balkan. Dokumentet vil være et vigtigt bidrag til de internationale bestræbelser for at sikre øget kontrol med håndvåben, herunder i forbindelse med FN's konference i sommeren 2001 om ulovlig handel med håndvåben.

De nylige begivenheder i *Presovo-dalen* og *Makedonien* (FYROM) har understreget, at der er behov for en konstant indsats for at sikre stabilitet på Det Vestlige Balkan. Dette vil præge OSCE's dagsorden i regionen – i samarbejde med EU og NATO. I de første måneder af 2001 er arbejdsdelingen mellem de internationale organisationer ved at falde på plads. Mandatet for OSCE's Mission i FRJ omfatter også Presovo, og OSCE vil således kunne bistå EU og NATO med henblik på monitorering og stabilisering. OSCE skal også bidrage til uddannelsen af en multietnisk politistyrke for Presovo, på grundlag af organisationens erfaringer fra den internationale politiskole i Kosovo.

Makedonien (FYROM) nævnes ofte som et eksempel på, at international konfliktforebyggelse betaler sig. Igennem 10 år er det lykkedes at holde landet ude af konflikterne på Det Vestlige Balkan. OSCE har sin del af fortjenesten herfor. OSCE-Missionen i Makedonien (FYROM)

har til opgave dels at fremme en demokratisk udvikling, dels at overvåge grænsen til Forbundsrepublikken Jugoslavien. OSCE's Højkommissær for Nationale Mindretal har det overordnede ansvar for at sikre respekten for Makedoniens albanskprogede befolkningsgruppe. Oprettelsen af et albanskproget universitet i Tetovo i Makedonien kan nævnes som et af de konkrete resultater af denne indsats. OSCE har også taget aktivt del i forsøgene på at hindre, at de seneste provokationer fra væbnede albanske grupper sætter de opnåede resultater over styr. Som reaktion på urolighederne forøgedes antallet af OSCE-grænseobservatører, og OSCE deltager i den løbende internationale koordination med FYROM's regering. OSCE-formandskabet har udnævnt den amerikanske ambassadør Frowick til sin særlige udsending for FYROM.

I *Kosovo* er der sket visse fremskridt, men der er stadig endnu langt at gå i demokratiserings- og genopbygningsprocessen. OSCE's Mission i Kosovo er en af de fire søjler i UNMIK, den samlede internationale tilstedeværelse i Kosovo, ledet af FN. UNMIK-strukturen, hvor også EU indgår, er således et eksempel på samarbejdet mellem globale og regionale organisationer. OSCE har ansvaret for demokratisering, retsvænsreform, politiskole og valg. De OSCE-gennemførte valg i oktober 2000 må betegnes som en succes, med sejr til moderate kræfter og med en relativt velordnet og velgennemført valgproces. Provinsvalgene til efteråret bliver næste store opgave. Dertil kommer det daglige arbejde med at 'vinde freden' i den urolige provins. Mitrovica-regionen i det nordlige Kosovo (hvor den danske brigadegenerall Finn Særmark-Thomsen er lokal OSCE-chef) oplevede i starten af 2001 en række uroligheder. Det understreger, at der skal gøres en særlig indsats for at sikre vilkårene også for de serbiske befolkningsgrupper og andre mindretal i Kosovo.

Montenegros regering fremfører efter de OSCE-gennemførte valg i april d.å. fortsat ønsket om uafhængighed, med nye konsekvenser for det politiske landskab på Det Vestlige Balkan. OSCE har været en del af de internationale forsøg på at fremme demokrati og stabilitet i republikken. Allerede i 1999 oprettedes et projektkontor for OSCE's Afdeling for Menneskerettigheder og Demokratiske Institutioner i Montenegro, finansieret af blandt andet Danmark. Der er fra montenegrinsk side nævnt muligheden af

OSCE-mægling i de løbende forhandling med Beograd.

OSCE er fortsat en central aktør i den langsigtede genopbygningsindsats på Det Vestlige Balkan. Et godt eksempel er organisationens indsats i *Albanien*, hvor en storstilet OSCE-Mission blev etableret under dansk formandskab i 1997 i forbindelse med de voldsomme uroligheder i landet. Missionens tilstedeværelse var også en vigtig stabiliserende faktor under de fornyede spændinger året efter. Siden har OSCE fastholdt en betydelig mission i landet til støtte for bestræbelserne på at opbygge demokrati og retsvæsen, og OSCE står for afholdelsen af parlamentsvalg den 24. juni d.å.

2. Rusland i OSCE: hvilken ny kurs?

Rusland har traditionelt ønsket at give OSCE en vigtig placering i det europæiske sikkerhedssamarbejde. Det er formentlig stadig tilfældet, men den russiske OSCE-politik er undergået en forandring efter det russiske præsidentskifte. Der var stor russisk utilfredshed med forløbet af Kosovo-konflikten i 1999, der førte til NATO's væbnede indgriben. Senere samme år indledte Rusland den militære offensiv i Tjetjenien. Hvor OSCE tidligere havde været den eneste internationale organisation, som Rusland tillod en rolle i Tjetjenien, var man nu mere afvisende. Rusland har således endnu ikke efterlevet sine forpligtelser fra OSCE-topmødet i Istanbul. Rusland gav her tilsagn om, at OSCE's Bistandsgruppe for Tjetjenien (der siden 1999 har befundet sig i Moskva) på ny skulle have adgang til regionen, og at OSCE kunne have en rolle i en politisk proces i Tjetjenien. I marts 2001 aflagde Bistandsgruppens chef et kort besøg i Tjetjenien, men den endelige tilbagevendelse udestår stadig.

Tjetjenien har givet anledning til skarp kritik af Rusland både indenfor OSCE og i andre internationale sammenhænge. Rusland på sin side har vendt sig imod OSCE's 'geografiske skævridding' – at organisationen angiveligt alene beskæftigede sig med konflikter i Det Tidligere Sovjetunionen og på Det Vestlige Balkan og svigtede sin grundlæggende, brede europæiske dagsorden med fokus på sikkerhed, økonomi og menneskerettigheder. Også på det mere principielle plan er der sket et kursskifte. Tidligere deltog Rusland aktivt i OSCE's forhandlinger med sigte på at vedtage bindende regler for, hvordan lande og organisationer i Europa skulle agere i forhold til hinanden. I dag lægger man

vægt på ønsket om at kunne behandle egne indre, konflikter på egen hånd.

Tjetjenien har også været medvirkende til, at Danmark og de øvrige NATO-lande endnu ikke har taget skridt til at ratificere den tilpassede *CFE-traktat* (*Conventional Forces in Europe*), der blev underskrevet på OSCE-topmødet i Istanbul i 1999. Belarus og Ukraine har vedtaget ratifikation af traktaten, mens Rusland har erklæret, at forslag hertil snart vil blive forelagt russiske parlament.

Den nye russiske kurs i forhold til OSCE kom særligt til udtryk på OSCE's seneste Ministerrådsmøde i Wien. Efter Wien-mødet har EU-landene indgående drøftet, hvordan der skabes et nyt samarbejdsgrundlag i forhold til Rusland – og en ny plads til organisationen i russisk udenrigspolitik. Også fra dansk side har man rejst sagen på udenrigsministerniveau overfor Rusland.

Danmark og de øvrige EU-lande fastholder, at Rusland skal leve op til sine internationale forpligtelser både i Tjetjenien og i en række andre regionale konflikter. Samtidig bør der findes nye samarbejdsområder af fælles interesse. Der kan peges på en række mulige spor i det videre arbejde:

- OSCE's Permanente Råd i Wien skal moderniseres. Rådet, der mødes hver uge og som består af ambassadører fra OSCE's 55 medlemslande, skal i højere grad være et forum for en reel dialog om europæiske sikkerhedsspørgsmål. Der skal være bedre sammenhæng mellem drøftelserne i OSCE og i andre internationale fora.
- OSCE's Charter for Europæisk Sikkerhed skal omsættes i praksis. Dokumentet rummer store muligheder for nyt sikkerhedssamarbejde i Europa, herunder gennem forøget konsultationsvirksomhed og formidling af samarbejde mellem internationale organisationer.
- Der skal være større emnemæssig balance i OSCE's arbejde. Det skal ske gennem en styrkelse af samarbejdet om økonomiske og miljømæssige spørgsmål. Danmark har her en særlig profil på grund af de eksisterende danske projekter på området, herunder danske miljøprojekter i Østeuropa.
- Der er også forslag fremme om en række nye, konkrete aktiviteter på det politisk-militære område. På russisk initiativ afholder OSCE i juni måned et seminar om militære doktriner.
- OSCE's institutioner spiller en vigtig rolle for russiske befolkningsgrupper udenfor Rus-

land. Det gælder for eksempel Højkommissæren for Nationale Mindretal. Der skal her sikres en fortsat effektiv fremdrift.

Et fornyet russisk engagement i OSCE vil formentlig skulle afvente klarhed over den russiske kurs i internationale spørgsmål mere generelt. Det forventes, at Rusland fortsat vil se en interesse i OSCE som udenrigspolitisk forum. Dialogen mellem Rusland og EU udgør et andet vigtigt spor, så meget desto mere som EU engagerer sig stadig mere aktivt i OSCE's indsats i regionale konflikter på hele det europæiske kontinent.

3. *Det sydlige Kaukasus: Nyt samarbejde mellem EU og OSCE.*

Konflikten i Tjetjenien og forekomsten af olieresourcerne i Det Kaspiske Hav er nogle af de faktorer, der har placeret Det Sydlige Kaukasus højt på den internationale dagsorden i de senere år. Mindre europæiske lande som Danmark har i en høj grad en interesse i, at de multilaterale organisationer spiller en væsentlig rolle også i denne del af Europa. EU har ikke mindst under de seneste to formandskaber søgt at definere en mere aktiv position i regionen. OSCE har en vel-etableret tilstedeværelse i regionen, gennem feltmissioner i både Georgien, Armenien og Azerbajdjan, og med klare mandater i forhold til flere af de væbnede konflikter. I løbet af det seneste år er samarbejdet mellem EU og OSCE blevet udbygget.

Med sigte på at undgå en destabilisering af hele regionen som følge af Tjetjenien-konflikten oprettedes i 2000 OSCE's *Grænseovervågningsmission i Georgien*. Oprettelsen af missionen var en reaktion på anmodning fra den georgiske regering, der frygtede militære aktioner på georgisk område. Den ubevæbnede mission overvåger grænsen mellem Georgien og Rusland (Tjetjenien). Der er enighed om, at missionen har været en succes og givet et væsentligt bidrag til den regionale stabilitet. Et nyt skridt i samarbejdet mellem EU og OSCE var EU's vedtagelse i juni 2000 af en Fælles Aktion, hvor 10 MEURO afsattes til bistand til de georgiske grænsemyndigheder med henblik på disses samarbejde med OSCE-observatørerne. En EU-fact finding mission med henblik på at udvide dette samarbejde er under forberedelse, en målsætning ikke mindst Danmark har fremmet i EU-kredsen.

Også i andre konflikter i regionen vil EU kunne yde bistand til OSCE's løsningsbestrebelse. I løbet af det seneste år er der kommet flere,

spredte tegn på optøning i konflikten mellem Armenien og Azerbajdjan om *Nagorno-Karabakh* enklaven. Forhandlingerne i den særlige Minsk-gruppe (hvor USA, Rusland og Frankrig deler formandskabet) er forholdsvis lukkede, men 2001 har budt på en forøget mødeaktivitet på højt niveau. I januar og i marts mødtes de to landes præsidenter i Paris, og i april gennemførtes på udenrigsminister Colin Powells foranledning videre forhandlinger i Key West i USA. Også EU har presset på for en fredsløsning. International bistand af både økonomisk og politisk karakter bliver en væsentlig del af en sådan løsning. Mindretalsrettigheder og demokrati vil skulle sikres. Nagorno-Karabakh vil således kunne blive en betydelig OSCE-opgave i de kommende år. Danmark har allerede deltaget aktivt i fredsprocessen, blandt andet ved at stille eksperter til rådighed for OSCE's planlægningsgruppe for Nagorno-Karabakh og for OSCE's feltmission i Azerbajdjan. Danmark vil også bidrage aktivt fremover.

4. *Centralasien: Europas sikkerhedshorisont rykker østpå.*

Konfliktpotentialer i de fem centralasiatiske tidligere Sovjetrepublikker (Uzbekistan, Kazakstan, Kirgizstan, Turkmenistan og Tadjikistan) er stort både på grund af sociale og etniske modsætninger. Problemer vedrørende narkohandel (regionen er transitrute mellem Afghanistan og Europa) og organiseret kriminalitet vil i stadig større grad kunne få direkte betydning for Europa. Samtidig er menneskerettighedssituationen og de demokratiske forhold i landene generelt utilfredsstillende.

Landene har været medlem af OSCE siden 1992, og organisationen har løbende søgt at fremme respekten for OSCE's forpligtelser i landene. Det har været en særdeles vanskelig proces. Holdningen hos regionens lande har traditionelt været ganske kølig i forhold til OSCE og dens fokusering på menneskerettigheds- og demokratiforhold. Hertil kommer, at regionalt samarbejde som begreb har haft vanskeligt ved at slå an, fordi det opfattes som hæmmende for selvstændighed. I de seneste år er der dog sket fremskridt, hvilket Danmark aktivt har støttet.

En væsentlig årsag til fremskridtene i OSCE's Centralasien-indsats har været en omhyggeligt balanceret tilgang. Som i OSCE's oprindelige Helsinki-proces, der indledtes i 1973, søges forpligtelser på menneskerettigheds- og demokratiområdet kombineret med samarbejde om øko-

nomiske og militære spørgsmål. Det lægges således op til i højere grad også at behandle de sikkerhedsproblemer, som regeringerne i regionen selv opfatter som de primære: narkotikasmugling og organiseret kriminalitet. OSCE's feltmissioner i de fem lande monitorerer løbende forholdene. OSCE er en af de få internationale organisationer, der er tilstede i alle fem lande. Netop denne brede regionale tilstedeværelse giver et godt grundlag for at indgå i et samarbejde med andre organisationer og formidle det regionale samarbejdsbegreb til de centralasiatiske lande.

I oktober 2000 afholdtes i Tashkent en OSCE-konference, der netop var udtryk for den balancerede tilgang til Centralasien. Konferencen afvikledes i samarbejde med FN's kontor for bekæmpelse af Narkotikahandel og Organiseret Kriminalitet (ODCCP). På konferencen lykkedes det at samle de fem lande i regionen og tage de første skridt til en uformel, regional konsultations-mekanisme. Processen vil blive ført videre, blandt søges en uformel 'Friends of Central Asia'-gruppe etableret i Wien. Her skal også de økonomiske donorer søges inddraget. Tashkent-konferencen må dermed betegnes som et vigtigt skridt i en lang proces. OSCE må fastholde sit grundlag om menneskerettigheder og demokrati, men må samtidig levere konkrete tilbud om samarbejde.

Danmark har aktivt søgt at fremme udviklingen af en OSCE-rolle i Centralasien. Ved de to officielle besøg i Danmark af hhv. Kirgizstans og Kazakstans præsidenter i 1999 og 2000 har OSCE-spørgsmål været drøftet. I 2001 indledtes endvidere et strategisk partnerskab mellem Udenrigsministeriet og OSCE's ODIHR-kontor. Det er sigtet at søge at udforme projekter, der bygger på danske erfaringer med grænseoverskridende civilsamfundsassistans på Det Vestlige Balkan, og som vil kunne være en del af en aktiv, konfliktforebyggende OSCE-indsats i Centralasien. Danmark har udsendt eksperter til OSCE-Missionen i Tadjikistan, hvor OSCE har fået en bredere rolle efter afviklingen af FN-missionen UNMOT. Århus-konventionen fra 1998 om folkelige bevægelses deltagelse i beslutninger på miljø-området er desuden grundlag for et NGO-samarbejde, der støttes af EU-Kommissionen. På dansk hold har der været opmærksomhed overfor, at såvel Kaukasus som Centralasien er de nye udfordringer til Europa inden for sikkerhed og stabilitet.

5. *OSCE i Baltikum: opgaven ved at være fuldført.* De to OSCE-Missioner i Estland og Letland har siden deres oprettelse i 1992 haft en væsentlig betydning på mindretalsområdet i de to lande, navnlig i forhold til de russisksprogede befolkningsgrupper. Missionerne har også spillet en vigtig stabiliserende rolle i forholdet mellem de to baltiske lande og Rusland. De to lande har gjort væsentlige fremskridt på de områder, der er nævnt i missionernes mandater, og sidste år indledtes således processen mod en afvikling. Der er tale om en succeshistorie for OSCE's konfliktforebyggende arbejde. OSCE vil fremover fortsat bistå de nationale integrationsprocesser blandt andet via organisationens Højkommissær for Nationale Mindretal.

6. *OSCE's konfliktforebyggende instrumenter i fortsat udvikling.*

OSCE's Charter for Europæisk Sikkerhed fra 1999 skabte en politisk platform for samarbejde mellem de europæiske organisationer. Samarbejdet skulle foregå på et fælles værdimæssigt grundlag om demokrati og menneskerettigheder. Det skulle bygge på en udnyttelse af hver organisations fordele fremfor konkurrence og indbyrdes rivalisering.

Siden Charteret for Europæisk Sikkerhed er navnlig samarbejdet mellem OSCE og EU blevet styrket. Konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Feira i juni 2000 fastslår således, at EU's egne instrumenter til ikke-militær krisestyring vil kunne bruges enten på grundlag af et mandat fra FN eller OSCE, eller som led i en autonom indsats. På det konkrete plan har en række embedsmandskontakter mellem de to organisationer fremmet et praktisk orienteret samspil på det civile krisestyringsområde. Ikke mindst Danmark har aktivt fremmet en sådan tilgang. Fremme af det operationelle samarbejde mellem EU og OSCE har også været højt prioriteret under det nuværende svenske EU-formandskab.

Ved de seneste uroligheder i Presovo-dalen og Makedonien har der været flere eksempler på substantiel udnyttelse af OSCE's aktiver i regionen til samarbejde med andre organisationer, jf. ovenfor. Det er dog også fremgået, at der fortsat skal arbejdes videre med tilvejebringelsen af et velfungerende samarbejde mellem de internationale organisationer. Koordination og udnyttelse af hvert enkel organisations fordele skal fortsat være nøgleordene.

OSCE har stærke aktiver til at indgå i et sådant samarbejde:

- Stor kompetence indenfor demokratisering og menneskerettigheder på OSCE's normative grundlag.
- Lang erfaring med operative indsatser for konfliktforebyggelse.
- Stort eksisterende apparat etableret i regionen.

Op til Kosovokrisen i 1998 havde OSCE med succes deployeret missioner i kriseområder, herunder i 1997 som overordnet ramme for den internationale indsats i Albanien. Organisationen havde ikke ved KVM-indsatsen i Kosovo – der kom i stand efter aftale mellem ambassadør Holbrooke og præsident Milosevic – den planlægningsmæssige kapacitet til hurtig deployering af et stort antal medarbejdere i felten. Forløbet i Kosovo understregede behovet for hurtigt at kunne udsende mindre enheder.

OSCE's svar blev REACT (*Rapid Expert Assistance and Cooperation Teams*). REACT blev i 2000 operationsklart. Målet med REACT er hurtigt at kunne udsende civilt personel fra OSCE's medlemslande til konfliktforebyggelse og krisestyring. Danmark var blandt de første lande, der tilmeldte bidrag til REACT. Danmark stiller med op til 20 personer, der vil være operationsklare inden to uger. Personellet stilles til rådighed af Udenrigsministeriets Internationale Humanitære Beredskab (IHB). Erfaringerne fra IHB har også været til rådighed for udviklingen af REACT. REACT er fra starten udviklet med henblik på indsættelse i samarbejde med EU og andre organisationer.

OSCE's *Højkommissær for Nationale Mindretal* er et andet vigtigt instrument i konfliktforebyggelsen. Embedet som Højkommissær blev oprettet i 1992, og har gjort en uvurderlig indsats også i konflikter, der ikke til daglig har været på den internationale dagsorden. Eksempelvis kan nævnes mindretalsspørgsmål i Ukraine. Højkommissærembedet har siden oprettelsen været beklædt med den tidligere hollandske udenrigsminister Max van der Stoel. Van der Stoel ville oprindeligt være trådt tilbage i 1999, men først i 2000 lykkedes det at nå til enighed om en efterfølger, den svenske tidl. Washington-ambassadør og chef for FN-observatørerne i Irak, Rolf Ekeus, der tiltræder 1. juli d.å.. Danmark har aktivt støttet Ekeus' kandidatur. Hans udnævnelse var et af de positive resultater fra Ministerrådsmødet i Wien. Ruslands aktive medvirken i denne proces var også et positivt signal.

OSCE er således en del af den igangværende proces med sigte på at styrke det internationale

samfunds evne til at forebygge konflikter. Et tilsvarende arbejde er i gang i FN på grundlag af Brahimi-rapporten fra 2000. FN deltager regelmæssigt i OSCE-møder på højt niveau (ved generalsekretæren eller vicegeneralsekretæren). Det samme gør sig gældende for EU og andre internationale organisationer.

Danmark deltager aktivt i dette arbejde og har stærke forudsætninger herfor. Det Internationale Humanitære Beredskab og Freds- og Stabilitetsrammen udgør begge innovative instrumenter til en målrettet, konfliktforebyggende indsats. En samlet dansk strategi for forebyggelse og bilæggelse af voldelige konflikter er endvidere under udarbejdelse. Også den nye strategi for dansk udviklingsbistand, Partnerskab 2000, der har konfliktforebyggelse som et prioritetsområde, bidrager til Danmarks position på området.

Europas erfaringer fra Helsinki i 1975 og frem til i dag vil også kunne stilles til rådighed for andre regioner. Den europæiske sikkerhedsmodel kan ikke kopieres i sin helhed, men en lang række principper og instrumenter vil kunne være relevante også i forhold til Asien og Afrika. De europæiske lande vil her kunne tilbyde en erfaringsudveksling på modtagerlandenes egne præmisser. Danmark er aktiv i forsøgene på at etablere et sådant samarbejde. I *Asien* har der været en vis interesse for europæiske erfaringer indenfor militær tillidsskabelse og stabilisering, der vil kunne være relevant ikke mindst på den koreanske halvø. Dansk ASEM-formandskab i 2002 giver gode muligheder for at fremme dette. Også i relation til *Afrika* vil visse konfliktforebyggende erfaringer kunne overføres til et kontinent, hvor voldelige konflikter ødelægger års arbejde med udvikling. Den 28.-29. juni d.å. er Danmark vært for en international konference om konfliktforebyggelse i Afrika, der finder sted i Maputo, Mozambique. OSCE's Generalsekretær Kubis deltager i konferencen, blandt andet for at redegøre for OSCE's erfaringer på konfliktforebyggelsesområdet.

7. OSCE's finansiering på plads frem til 2004.

I april 2001 lykkedes det at afslutte de forhandlinger om OSCE's finansieringsordning for større missioner, der var brudt sammen på Ministerrådsmødet i Wien. Der er tale om et resultat af væsentlig betydning for organisationens videre arbejde. Den oprindelige ordning for obligatorisk finansiering, 'Københavnsskalaen', blev forhandlet på plads under dansk OSCE-formand-

skab i 1997. Den var fra starten treårig, og alternativet til enighed havde således været en tilbagevenden til frivillig finansiering af hvert enkelt operation, der i høj grad ville have hæmmet organisationens arbejde.

Den nye finansieringsordning, 'Wien-skalaen', gælder til og med 2004. Derefter skal der forhandles en ny, samlet finansieringsskala for alle OSCE's feltaktiviteter. I Wien-skalaen opnår Rusland en reduktion svarende til omkring 15 mill. kr. årligt. Reduktionen dækkes dels af EU-landene (primært Tyskland), dels af USA. At den nye, amerikanske administration accepterer en – om end beskednen – forøgelse ses som et positivt signal. Samtidig fastholdes EU-landenes placering som største bidragydere, idet de 15 samlet dækker 68 pct. af udgifterne til de store feltmissioner.

Det danske bidrag til OSCE's større missioner ligger på samme høje niveau som i den oprindelige beslutning fra København i 1997. Danmark betalte i 2000 29 mill. kr. til OSCE's større missioner. Hertil kommer øvrige obligatoriske bidrag på 5,5 mill. kr. og ikke mindst de frivillige bidrag. Danmark ligger her – med 4,5 mill. kr. i 2000 – blandt de 8 største bidragydere i absolutte tal. De frivillige bidrag går til konkrete OSCE-projekter på landeniveau, herunder på Det Vestlige Balkan, Moldova, Kaukasus og Centralasien.

Danmark støtter endvidere OSCE via sekundet personel primært til organisationens missioner i feltet. Disse udsendte specialister finansieres over Danmarks Internationale Humanitære Beredskab (IHB). I april 2001 var der således sekundet 18 personer til OSCE, heraf størstedelen til missionen i Kosovo. Fra dansk side tilstræbes imidlertid en bred geografisk fordeling, hvor danske eksperter ligeledes bistår OSCE-missionerne i Kaukasus og Centralasien.

Fra dansk side sekunderes endvidere valgobservatører til OSCE's bistand til afholdelse af valg. Disse observatører agerer i samarbejde med valgobservatører fra OSCE's Parlamentariske Forsamling. Det primære fokus har været på valghandlingerne på Det Vestlige Balkan, hvor Danmark senest bidrog med fire observatører til OSCE's valgobservationsmission i Montenegro i forbindelse med parlamentsvalget den 22. april 2001. Samlet udsendes der årligt ca. 50-60 danske observatører til OSCE's missioner – både til korttids- og langtidsopgaver.

8. OSCE's Parlamentariske Forsamling: en aktiv samarbejdspartner.

Under ledelse af den nuværende præsident, den rumænske parlamentariker Adrian Severin, har OSCE's Parlamentariske Forsamling videreført sin aktive deltagelse i OSCE's arbejde. Danmark støtter inddragelse af Parlamentarikerforsamlingen i OSCE's arbejde, hvilket også blev understreget ved udenrigsministerens møde med præsident Severin i januar 2001.

Med basis i den samarbejdsaftale, som blev indgået under det danske OSCE-formandskab i 1997, har medlemmer af OSCE-parlamentarikerforsamlingen foretaget et omfattende arbejde ved overvågningen af valg i OSCE-området. Ledelsen af valgovervågningen har ofte været varetaget af Forsamlingens præsident eller en af vicepræsidenterne.

OSCE-parlamentarikerforsamlingens særlige ad hoc-komitéer (demokratihold) har bekræftet deres betydning som et vigtigt nyt bidrag til OSCE's konfliktforebyggende virksomhed. De tre bestående demokratihold for Belarus, Moldova og Kosovo har videreført deres arbejde. På mødet i Forsamlingens Stående Komité i januar 2001 blev det besluttet at oprette et demokratihold for konflikten i Abkhasien.

OSCE-parlamentarikerforsamlingens mulighed for at løfte disse opgaver er blevet styrket af en udbygning af samarbejdet mellem Forsamlingen og andre internationale parlamentariske forsamlinger (herunder Europarådet og Europa-parlamentet).

OSCE-parlamentarikerforsamlingens årsmøder og møder i den Stående Komité danner rammen om brede meningsudvekslinger mellem parlamentarikerne, OSCE-formandskabet og OSCE-institutionerne. Disse meningsudvekslinger bidrager væsentlig til at styrke en gensidig forståelse af parternes opgaver. Beslutningen om, at OSCE-parlamentarikerforsamlingen fremover vil afholde en vintersamling i Wien, vil yderligere fremme denne gensidige læreproces.

Også indenfor OSCE's økonomiske dimension vil Parlamentarikerforsamlingen kunne få en øget rolle. På det kommende Økonomiske Forum i maj 2001, hvor temaet er god regeringsførelse, ventes der særlig fokus på parlamentarisk samarbejde til fremme af denne målsætning. Et konkret aktivitet kunne være erfaringsudveksling omkring parlamentet som kontrolfunktion af den udøvende magt.

9. OSCE's Menneskelige Dimension – ti år efter København.

Udviklingen i OSCE's Menneskelige Dimension siden Helsinki har været grundlaget for, at menneskerettigheder i dag er et vigtigere udenrigs-politisk hensyn end nogensinde. Det var også temaet for markeringen af ti-året for afslutningen på Københavnsrådet i OSCE's menneskelige dimension i juni 1990 og vedtagelsen af Københavnsdokumentet. Ti-året blev markeret med et arrangement afholdt af Udenrigsministeriet og Den Danske Helsingforskomité i juni 2000.

I OSCEs beskæftigelse med den menneskelige dimension har møder om OSCE-staternes efterlevelse af deres forpligtelser fortsat en central plads. Ved møderne deltager NGOerne på næsten lige fod med de officielle repræsentanter.

Ved Det årlige Gennemførelsesmøde står i princippet samtlige OSCE-forpligtelser inden for den menneskelige dimension på dagsordenen. Ligesom tidligere år optrådte Danmark på det seneste Gennemførelsesmøde i oktober 2000 som EU's talsmand vedrørende to emner, ligestilling og bekæmpelse af tortur. Trods omfattende deltagelse af NGOer var det allerede under mødet den almindelige opfattelse hos mødedeltagerne, at denne mødetype trænger til revision. Denne opfattelse bunder tildels i, at de korte supplerende møder har vist sig som en mere effektiv mødetype, hvor det er lettere at sætte fokus på bestemte emner. Igangværende forhandlinger mellem OSCE-delegationerne i Wien sigter især på at give fremtidige møder en mere effektiv dagsorden ved at fjerne ting, som har overlevet sig selv og samle drøftelsen om centrale emner. Danmark og de øvrige EU-stater går desuden ind for at begrænse mødernes varighed til én uge.

Der afholdes også et årligt seminar hos ODIHR i Warszawa. I maj 2000 sattes fokus på børn i væbnede konflikter; et emne, som hidtil knap nok havde været behandlet i OSCE-sammenhæng. Det forestående seminar i maj 2001 vil angå valgovervågning; et emne, som står centralt i både ODIHRs og OSCE's Parlamentariske Forsamlings arbejde.

Endelig er gennemført tre årlige supplerende møder af 1-2 dages varighed i Wien. Denne mødeform giver god mulighed for, at formandskabet kan sætte sit præg på emnerne. Dette gjaldt især for det østrigske formandskab i 2000. I dettes emnevalg var det et gennemgående træk, at man trak ting frem, som både berørte hoved-

strømmen af OSCEs virksomhed og belyste forhold, som OSCE hidtil knap havde taget op. Emnevalget havde ofte sammenhæng med Østrigs arbejde med humanitære emner i andre internationale instanser. Dette gjaldt således møderne i juni og september 2000 om henholdsvis menneskehandel og migration og internt fordrevne. Samtidig var der klar indre sammenhæng mellem disse emner og seminaret om børn i væbnede konflikter.

Den målrettede sammenhæng i formandskabets indsats for den menneskelige dimension fandt også udtryk i, at dette som led i forberedelsen af ministerrådets møde i Wien i november 2000 fremlagde tekster om bekæmpelse af *menneskehandel og beskyttelse af børns rettigheder*. Mens det første af disse forslag blev vedtaget af ministrene, lykkedes det pga. modstand fra russisk side ikke at opnå enighed om teksten om børns rettigheder.

Det rumænske formandskab har primært sat sit præg på programmet for supplerende møder i 2001 ved beslutningen om at holde et møde i juni måned om tolerance, som udgør et rumænsk prioritetsemne. Mødet skal også tjene som optakt til en FN-konference om racisme i Sydafrika i september måned. Emnerne for de to øvrige møder er i højere grad udtryk for ønsker fra forskellig side i OSCE's medlemskreds. Mens det i marts afholdte møde om ytringsfrihed byggede på et forslag fra USA, er et møde til september om menneskerettighedsforkæmpere frugten af et EU-initiativ. Det første af disse møder satte fokus på de store problemer med respekten for OSCE-forpligtelserne vedrørende ytringsfrihed i en del af de post-kommunistiske stater samt på væsentlige forskelle, også mellem vestlige lande indbyrdes, i holdningen til ytringsfrihedens grænser i forhold til andre rettigheder.

Som resultat af et initiativ fra dansk side på vegne af EU kunne OSCE i juni 2000 som optakt til FNs kvindekongress i New York (»Beijing + 5«) vedtage en handlingsplan for kønsaspekter. Der er af delegationerne i Wien etableret en uformel arbejdsgruppe vedrørende lige muligheder for kvinder og mænd, som arbejder for at fremme gennemførelsen af handlingsplanen. Arbejdsgruppen planlægger at holde en høring i juni måned om vold mod kvinder; et emne, som det ikke viste sig muligt at optage i programmet for årets supplerende møder.

10. Danmark som EU-formand indenfor OSCE.

På længere sigt er perspektivet for dansk udenrigspolitik også på dette område EU-formandskabet i 2002 (hvor OSCE's næste topmøde muligvis finder sted). Danmark vil skulle repræsentere EU i forhandlinger med OSCE's andre store aktører, USA og Rusland, samt overfor parterne i de regionale konflikter.

Der vil blive tale om en vanskelig opgave, men også om en god mulighed for at fremme de danske holdninger, der fremgår af denne redegørelse. Demokrati, stabilitet og respekt for menneskerettigheder skal fremmes på hele det europæiske kontinent. Samarbejdet mellem EU og OSCE skal fortsat udbygges. Der skal være fortsat fokus på forebyggelse af konflikter, og det internationale samfund skal bidrage med midlerne hertil. Danmark har også gode forudsætninger for at søge at fremme sikkerhedsdialogen med Rusland. Dansk *ASEM-formandskab* i 2002 giver endvidere mulighed for at fremme et erfaringsudvekslingssamarbejde med de asiatiske lande omkring sikkerhed og stabilitet.

Hermed slutter redegørelsen.

Bortfaldne spørgsmål

Spørgsmål nr. S 2753 og S 2754, der er stillet til statsministeren af Jens Rohde, er taget tilbage af spørgeren. Spørgsmålene, der hermed er bortfaldet, lød således:

Spm. nr. S 2753

Til statsministeren (16/5 01) af:

Jens Rohde (V):

»Er statsministeren enig med Enhedslisten og finansministeren i dennes indrømmelse over for

Enhedslisten under debatten af forespørgsel nr. F 52 den 15. maj 2001 om, at ulighederne i samfundet blev mindre under den borgerlige regering, og at ulighederne er vokset under Socialdemokratiets og Det Radikale Venstres regeringsledelse?«

Begrundelse

Under debatten i forbindelse med forespørgsel nr. F 52 forlangte Enhedslisten en erklæring fra finansministeren om, at ulighederne mellem samfundets stærkeste og svageste er vokset under den nuværende regering, mens skellene blev mindre under den borgerlige regering i 1980'erne og i begyndelsen af 1990'erne. Dette var betingelsen fra Enhedslisten for ikke at stemme imod regeringens forslag til vedtagelse. Finansministeren efterkom Enhedslistens krav.

Spm. nr. S 2754

Til statsministeren (16/5 01) af:

Jens Rohde (V):

»Er det statsministerens opfattelse, at regeringen har forpligtet sig til at gennemføre al politik på velfærdsområdet med venstrefløjen, herunder Enhedslisten, i resten af indeværende valgperiode?«

Begrundelse

Enhedslistens ordfører, hr. Frank Aaen, konkluderede under forespørgsel nr. F 52 den 15. maj 2001, at regeringen havde forpligtet sig til at gennemføre velfærdsforbedringer med »venstrefløjen og andre, som vil være med« som betingelse for ikke at stemme imod regeringens forslag til vedtagelse.

97. møde

Mandag den 21. maj 2001 kl. 12.00

Dagsorden

1) Forhandling om redegørelse nr. UF 1:

Fødevarerministerens redegørelse om forslag til kommissionsforordning om ændring af bilag VI, del A og B i Rådets forordning (EØF) nr. 2092/91 af 24. juni 1991 om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler.

2) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 179:

Forslag til folketingsbeslutning om et midlertidigt stop for opførelse og nyindretning af spaltestalde.

Af Keld Albrechtsen (EL) og Søren Kolstrup (EL).

(Fremsat 6/4 2001).

3) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 192:

Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod våbentransporter.

Af Keld Albrechtsen (EL) og Helge Bo Jensen (EL).

(Fremsat 24/4 2001).

4) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 173:

Forslag til folketingsbeslutning om udfasning af sundheds- og miljøfarlige kemikalier i dagligvarer.

Af Søren Kolstrup (EL) og Jette Gottlieb (EL).

(Fremsat 3/4 2001).

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 174:

Forslag til folketingsbeslutning om lempeligere adgang til skiltning i det åbne land.

Af Ole M. Nielsen (KRF), Hans Christian Schmidt (V), Henriette Kjær (KF), Svend Aage Fauerholdt (DF) og Ebbe Kalnæs (CD) m.fl.

(Fremsat 3/4 2001).

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 197:

Forslag til folketingsbeslutning om anvendelse af tropisk træ.

Af Jørn Jespersen (SF) m.fl.

(Fremsat 27/4 2001).

7) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 182:

Forslag til folketingsbeslutning om genindførelse af den direkte støtte til og mindstepriser for el fra vedvarende energianlæg.

Af Søren Kolstrup (EL) og Jette Gottlieb (EL).

(Fremsat 6/4 2001).

Meddelelser fra formanden

Formanden:

Medlemmer af Folketinget Pernille Sams (KF), Flemming Hansen (KF), Svend Erik Hovmand (V) og Hans Christian Schmidt (V) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om lettelse af administrative byrder for erhvervslivet. (Beslutningsforslag nr. B 199).

Den første sag på dagsordenen var:

1) Forhandling om redegørelse nr. UF 1:

Fødevarerministerens redegørelse om forslag til kommissionsforordning om ændring af bilag VI, del A og B i Rådets forordning (EØF) nr. 2092/91 af 24. juni 1991 om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler.

Formanden:

Der er en taletid på indtil 5 minutter.

Forhandling

Helen Beim (S):

Da Socialdemokratiets ordfører, som er hr. Erling Christensen, desværre ikke kan være til stede her i dag, så skal jeg kort sige, at Socialdemo-